

Učebné osnovy

Názov predmetu	Výchova umením
Stupeň vzdelania	ISCED 2- nižšie sekundárne
Ročník	deviaty
Časový rozsah vyučovania	1 hod. týždenne, 33 hod. ročne
Poznámka	Povinný predmet
Vypracovala	Mgr. Ľubica Valová

1 Charakteristika predmetu

Predmet Výchova umením je súčasťou štátneho vzdelávacieho programu ISCED 2, v ktorom je zaradený do vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra. Jeho obsahovú náplň a edukačné zameranie vypracoval Štátny pedagogický ústav.

Obsah učiva 9. ročníka základnej školy je rozdelený do štyroch tematických celkov a siedmich tematických okruhov. Tieto sú rozpracované na edukačné témy, pričom ku každej sú odporúčané ukážky a východiskový materiál, ako aj samotný realizačný proces a edukačný výstup.

Výtvarné a hudobné umenie tvoria základ obsahu predmetu, pričom nechýbajú ani prvky literárneho a dramatického umenia, architektúry, dizajnu či filmu. Kvôli záujmovej rôznorodosti cieľovej skupiny sú do tohto výchovno-vzdelávacieho programu zaradené aj informácie a praktické zručnosti z iných predmetov štátneho vzdelávacieho programu, ako napríklad matematika, chémia, fyzika, ekológia, biológia, história, informatika a iné. S cieľom poskytnúť žiakom ucelený pohľad na riešený problém je v predmete Výchova umením využívanie poznatkov z rôznych vedných disciplín štandardným postupom. Neoddeliteľnou súčasťou predmetu Výchova umením je využívanie informačno-komunikačných technológií (ďalej IKT).

Hlavným zámerom a súčasne aj prínosom predmetu Výchova umením v 9. ročníku je prostredníctvom metodiky integrovanej estetickej výchovy a alternatívnych metód práce:
— rozvíjať u žiakov kritické myslenie, tvorivosť, vedomosti, zručnosti a postoje v súlade s obsahom predmetu, vzťah k umeniu, citovú a racionálnu stránku osobnosti,
formovať u žiakov vkusovú, hodnotovú a názorovú orientáciu,
— prostredníctvom informácií, analýzy a argumentácie naučiť žiakov vyhodnocovať informácie z rôznych komunikačných zdrojov.

Ciele vyučovacieho predmetu

Na základe vedomostí o rôznych druhoch umenia, ktoré žiaci získajú predovšetkým vlastnou činnosťou,

- nadobudnú schopnosť uplatňovať tieto vedomosti pri aktívnom vnímaní a obsahovom sprístupňovaní umeleckých diel,
- spoznajú najvýznamnejších slovenských a svetových tvorcov diel rôznych umeleckých druhov a ich interpretov, diela typické pre kľúčové tendencie súčasného umenia, ako aj diela charakterizujúce štýlové znaky historických epoch;
- spoznajú najdôležitejšie vlastnosti vyjadrovacích prostriedkov rôznych umení, technické postupy, nástroje a médiá;

Kompetencie

1.1 Kognitívne spôsobilosti

Na základe vedomostí o rôznych druhoch umenia, ktoré žiaci získajú predovšetkým

vlastnou činnosťou,

- na základe spoznávania a osvojovania si umeleckej výpovede domácich diel (výtvarných, hudobných, literárno-dramatických) v kontexte s európskou kultúrou získavajú úctu ku tvorcom a dielam svojej krajiny;
- na základe svojich činností v tomto predmete získavajú schopnosť vyjadrovať svoje emócie, vzťahy a postoje, teda komunikovať umeleckými prostriedkami,
- nadobudnú schopnosť otvorene prijímať, hodnotiť a oceňovať umelecké diela a umelecké prejavy vlastného národa, ale i iných národov a etník;
- dokážu analyzovať, porovnávať a syntetizovať poznatky a podnety z prírodných vied, geografie, histórie, etiky, literatúry, cudzích jazykov a vyhodnocovať ich vplyv na umenie,
- dokážu vytvárať projekty, v ktorých budú syntetizovať vlastné i prevzaté nápady z jednotlivých umeleckých oblastí v intenciách polyestetickéj výchovy

1.2 Socioafektívne spôsobilosti

- prostredníctvom precítania a pochopenia umeleckých diel žiaci dokážu prekonať svoj egocentrizmus a stotožniť sa do istej miery s autormi týchto diel (empatia) pri zachovaní svojich vlastných názorov a postojov (asertivita);
- uprednostňovať autentické tvorivé riešenia vo vlastnom vyjadrovaní prostriedkami umenia a pri vnímaní umeleckých diel;
- dokážu bez predsudkov pristupovať k vnímaniu a rozširovaniu umeleckých hodnôt rôznych kultúr,
- vedia prežívať výnimočnosť významných umeleckých osobností a hľadajú v ich tvorivých osudoch inšpiráciu pre vlastný život,
- získavajú schopnosti spolupracovať v tíme, prevziať zodpovednosť za plánovanie, propagáciu, realizáciu i prezentáciu vlastnej práce i skupinových projektov,
- chápu umenie v jeho mnohorakých podobách a súvislostiach nielen ako ušľachtilý spôsob vyplňania voľného času, ale aj ako prostriedok skvalitnenia a skultúrenia svojho života.

1.3 Konatívne spôsobilosti

- na základe získaných zručností žiaci dokážu na primeranej úrovni realizovať svoje hudobné, výtvarné, pohybové a literárne predstavy a integrovať ich v individuálnych alebo skupinových projektoch;
- dokážu zostavovať auditívne, vizuálne i dramatické prvky do celkov tak, aby prostredníctvom nich vedeli vyjadriť svoje myšlienky, predstavy, postoje, a tak komunikovať s okolitým svetom;
- osvojujú si technické postupy potrebné na spracovanie materiálu (nahrávanie, montáž, strih, úprava akustického signálu, komunikácia a elaborácia prostredníctvom softvérov, vyhľadávanie umeleckých podnetov na internete a pod.

1.4 Mentálne spôsobilosti

Rozvoj schopností a získavanie zručností v oblasti vnímania skutočnosti a prežívania zážitku, vyjadrovania fantázie, predstáv a nápadov (vlastných koncepcií), rozumového posudzovania, konvergentného a divergentného myslenia.

Žiak dokáže:

- vedieť odôvodniť výber časti alebo prvkov zobrazovanej skutočnosti (čo zobrazíť), alebo hľadiska (dôležité – nepodstatné, zaujímavé – nezaujímavé), alebo hudobného

- motívu,
- chápať niektoré spôsoby notácie (mapa, partitúra, plán) ako rôzne spôsoby vyjadrovania skutočnosti,
- vnímať a analyticky porovnávať charakter okolitej krajiny, svojej obce, svojho bydliska, hudobných tradícií s inými typmi kultúr – uvedomiť si a dokázať reflektovať špecifiká svojho kultúrneho a fyzického prostredia (charakteristické prvky obce, mesta; pamiatky; hudba, folklór) ...,
- uvedomovať si možnosti výtvarného a hudobného vyjadrenia niektorých podnetov prírodovedy (napr. premeny látok, váhy, zmeny skupenstva, magnetizmu, páky), geometrie (tvarov, povrchov, línií, bodov, obsahov), matematiky (počtu, množín, sčítania, odčítania, násobenia, delenia) ...
- pokúšať sa o sebacharakterizáciu, o vyjadrenie svojich typických znakov, o vlastnú ikonografiu, erb, značku, logo, zvučku.

1.5 Vedomosti

Vo výchove umení je väčšina vedomostí získavaná a zároveň overovaná prostredníctvom praktických činností žiaka – zážitku z vytvárania a vnímania umeleckého diela; časť vedomostí o výtvarnom umení, hudbe, performatívnych umeniach, filme, dizajne, architektúre, o vizuálnej a akustickej kultúre sa utvára počas motivačnej, expozičnej a diskusnej časti vyučovacej jednotky a je podporená vizuálnymi materiálmi (edukačné DVD, knihy, časopisy, internet).

Absolvent nižšieho sekundárneho stupňa vzdelania sa naučil:

- poznať charakteristické diela a štýl kľúčových epoch európskeho umenia,
- poznať znaky ťažiskových tendencií moderného a súčasného výtvarného a hudobného umenia,
- orientovať sa v systémoch dizajnu a architektúry,
- poznať žánre filmu a základné tendencie v jeho vývoji,
- poznať najdôležitejšie médiá, nástroje a technické (realizačné) postupy v rôznych druhoch umenia,
- poznať základné vyjadrovacie prostriedky a kompozičné princípy v hudbe a vo výtvarnom umení,
- orientačne poznať najdôležitejších autorov svetového a slovenského umenia,
- diskutovať o umeleckých dielach,
- identifikovať a správne používať pojmy z podnetov ponúkaných z rôznych smerov hudobného a výtvarného umenia.

1.6 Formálne spôsobilosti

Vyjadrovacie zručnosti, ktoré predstavujú základy znalostí vyjadrovacích prostriedkov (jazyka) vizuálnych umení (gramotnosť v oblasti vizuálnej kultúry).

Žiak dokáže:

- zvládnuť základy proporčnej stavby zobrazovaného predmetu (výška a šírka, pomer hlavných častí),
- vybrať časť videnej skutočnosti za účelom zobrazenia – záber (fotografia, film, komiks), rám, pohľad (obraz), charakteristický tvar (plastika),
- vytvárať formálne série z jedného motívu a jednoduché variácie motívu,
- vyjadriť sa základnými technickými postupmi kreslenia, maľovania, jednoduchých grafických techník, fotografovania, priestorového vytvárania objektu, plastiky a skulptúry, spevu, inštrumentácie,

- vytvoriť základný rozvrh architektonického tvaru a priestoru, kresbu jednoduchého dizajnerskeho návrhu,
- tvorivo používať vybrané médiá, vyjadrovacie prostriedky, nástroje a techniky komponovať a štylizovať - prostredníctvom toho vedieť vyjadriť vlastné nápady a koncepty
- vo svojom vyjadrovacom procese spracovať charakteristické podnety z prostredia svojej obce (regiónu), svojho sociálneho prostredia,
- vo svojom vyjadrovacom procese spracovať charakteristické podnety rôznych (vybraných) tendencií umenia 20. st. až po súčasnosť,

2.7 Technické zručnosti

Žiak dokáže:

- zvládnuť základy narábania s rôznymi výtvarnými a hudobnými nástrojmi,
- narábať s farbou, hmotou, tónom, gestom na úrovni gramotnosti,
- zvládnuť konštrukčno - technické úkony s materiálmi,
- zvládnuť základy modelovania predmetných tvarov,
- zvládnuť techniku skladania a spájania priestorových tvarov do asambláží,
- zvládnuť základné grafické operácie na počítači.

2.8 Postojové spôsobilosti

Hlavnou kompetenciou v oblasti postojov je a priori tvorivý prístup – žiak je vedený k tomu, aby pri každej edukačnej téme volil svoje vlastné, teda autentické riešenie a postupne formuloval svoj estetický (vkusový) i hodnotiaci názor. Formovanie takéhoto prístupu je dôležitým momentom edukácie, ktorý vyvažuje prevažne propozičné a konvergentné myslenie formované väčšou časťou kurikula.

U žiaka sa sformovali tieto postoje:

- otvorenosť voči experimentovaniu s vyjadrovacími prostriedkami, technikou, postupom, motívom a témou,
- otvorenosť voči hľadaniu analógií,
- náklonnosť k uvedenému hľadaniu vlastných riešení, odklon od vyjadrovacích schém – inovovanie stereotypov na základe podnetov fantázie a vlastného názoru (myslenia),
- tolerancia voči rôznym typom vyjadrovania, vkusu iných ľudí,
- aktívny prístup ku svojmu prostrediu, citlivá reflexia jeho hodnôt – jeho poznávanie a pretváranie,
- vyjadriť a vyhodnotiť štýl ľudí, ktorých obdivuje (považuje za svoj vzor) a porovnať ho so svojím štýlom,
- hľadať vlastné cesty sebavyjadrenia, budovania vlastného vkusu a tváre (imidžu).
- spolupracovať pri realizácii vlastných konceptov a zosúlad'ovať ich s ponímaním iných žiakov

3 Stratégia vyučovania

Predmet bude vyučovaný v časovej dotácii 1 hod. týždenne, no snahou vyučujúceho je poskytnúť žiakom istý komplexný celok. Voľby techník a metód či foriem vyučovania predmetu budú závisieť vždy od aktuálnej edukačnej témy, ako aj od technických a mentálnych zručností žiakov.

3.1 Metódy

- Skupinová práca
- Metóda názornosti
- Aplikačná metóda
- Výklad
- Samostatná práca
- Tvorivé dielne
- Motivačné metódy

3.2 Formy

- Vyučovacia hodina klasického typu
- Projektové vyučovanie
- Skupinové vyučovanie
- Exkurzia
- Ateliér

3.3 Vyučovacie postupy

Edukácia sa nevyhne súčasnej aktuálnej skúsenosti žiakov s danou oblasťou. Nebude však nadbiehať módnym a úpadkovým javom. Defenzíva, v ktorej sa dnes nachádza umelecká hudba najmä v médiách, nesmie byť argumentom, spochybňujúcim jej uplatnenie v edukácii. Aj úpadková sféra - komercia, gýč, pokleslá zábava, subkultúrne excesy – prirodzene zaujme svoje miesto, ale iba ako fenomén sekundárny, odvodený, parazitný, ktorý treba zaradiť do zorného poľa žiaka iba v súvislosti s pôvodnými, autentickými umeleckými a kultúrnymi prejavmi. Nemožno bez zlých výchovných následkov pasívne kopírovať bezhodnotový relativizmus - treba budovať zreteľný hodnotový systém, nezávisle od ideológií, ale v nadväznosti na bioetiku, úctu k životu, prírode, bez antropocentrizmu a dobyvačnej stratégie, ktorá ohrozuje súčasnú ľudskú kultúru, lebo ničí jej neobnoviteľnú bázu...

3.4 Prostriedky (učebné zdroje)

3.4.1 Odborná literatúra

- Kulka, J.: Umění a kýč. Praha : Torst, 2000. ISBN 80-7215-129-2
- Mistrík, E.: Estetický slovník. Bratislava : Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-08-2
- Roeselová, V.: Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově. Praha : Sarah, 2004. ISBN 80-902267-5-2
- Riedel, I.: Obrazy v terapii, umění a náboženství. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-531-8

3.4.2 Didaktická technika

- PC, dataprojektor
- CD – prehrávač
- video

3.4.3 Materiálne výučbové prostriedky (učebné pomôcky)

- Reprodukcie diel výtvarných umelcov
- Prírodné a umelé objekty
- Portréty autorov hudobných diel

3.4.4 Ďalšie zdroje

- Internet-www.infovek.sk,www.nadaciamilanasimecku.sk,
<http://www.getty.edu/education> www.varianty.cz
- www.zborovna.sk, , stránky
zamerané na výtvarné, filmové, hudobné a literárne ukážky
- Noviny, časopisy
- Kultúrne inštitúcie a galérie
- Knížnica

4. Učebné osnovy

Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard	Počet hodín
Umenie a príroda	<ul style="list-style-type: none">• pokus vyjadrovať rôzne hudobné formy a žánre rôznymi výtvarnými formami;• hudba prírody, práca so zvukom a rytmom, sluchová analýza ukážok• pozorovanie zmien v prírode a ich výtvarné vyjadrenie• estetické vnímanie a výtvarné zachytenie prírodnej skutočnosti	<ul style="list-style-type: none">• vytvorenie nahrávky búrky, napodobniť zvuky prírody• zachytiť podobu zaujímavého prírodného prvku• kombinácia techník a materiálov	5
Umelecké laboratórium	<ul style="list-style-type: none">• mestské a vidiecke korene umenia World music. Etno... Porovnanie kultúry a subkultúry mesta s vidiekom; skúsenosti žiakov s pobytom tam či tam, vyhodnocovanie kladov a záporov...	<ul style="list-style-type: none">• vytváranie hudobno-scénických modelov typických pre život v meste a na dedine: diskotéka, oslavy Nového roka na námestiach, pouliční muzikanti, svadba na úrade, pohreb v krematóriu - dožinky, dedinská svadba (pohreb), zábava s dychovkou, s folklórnym súborom, hasičský bál - žiaci vyberajú hudbu a tvoria plošné alebo priestorové modely	3

Vyjadrovacie prostriedky a ich štylizácia v hudbe a výtvarnom umení	<ul style="list-style-type: none"> • štylizačné variácie motívu, tvaru: geometrizácia, skryštalizovanie, tvarové zmäkčenie, roztečenie, zoštíhlenie, stučnenie, poľudštenie, hybridácia..., transformácia podoby smerom k inému motívu 	<ul style="list-style-type: none"> • vytváranie zmien výrazu štylizovaním, práca v grafickom programe Relevation Natural art • zachytiť realistickú podobu predloženého predmetu a následne vytvoriť istý rytmus usporiadaný do zvoleného kompozičného tvaru, variácie dosahovať geometrizáciou, farebnou štylizáciou, roztečením tvaru, stučnením, zoštíhlením, hybridizáciou... 	<p>3</p>
Umenie, náboženstvo/umenie baroka. Človek a viera	<ul style="list-style-type: none"> • vyjadrenie posvätného a transcendentného ako základných ľudských postojov – modlitba, kontemplácia, meditácia, úžas a bázeň vyjadrené v hudbe a výtvarnom umení, porovnanie 	<ul style="list-style-type: none"> • počúvanie skladieb a diskusia, výber hudby, ktorá pôsobí meditatívne, posvätné, porovnávanie s hudbou iných kultúr 	<p>1</p>
Portrét spolužiaka	<ul style="list-style-type: none"> • Literárny opis spolužiaka, jeho tváre, postavy, zvykov, vkusu • Fotografický portrét - osvetlenie, výraz, orámovanie – výsek reality/reklamná fotografia • Kresba hlavy podľa modelu spolužiaka, snaha o výstavbu proporcií, na základe kresby pokus o karikatúru 	<ul style="list-style-type: none"> • popis, fotografia a kresba hlavy, líčenie, maska • vytvorenie projektu (s nárokom na pochopenie procesu výstavby, výrazovosti, nie podoby a technickej dokonalosti) 	<p>6</p>

<p>Podnety výtvarného umenia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • postmoderna - výtvarné umenie v historickom priereze, výber motívov, štýlov a ich spracovanie vo vlastnej práci; citácia, prisvojenie, parafráza, dekonštrukcia, synkretizmus • kópia podľa reprodukcie realizovaná rôznymi štýlmi, rukopismi, s rôznym posunom mierky na tom istom obraze...inšpirované ukážkami rôznorodých štýlov zobrazovania 	<ul style="list-style-type: none"> • požitie niektorého z postupov charakteristických pre postmoderné umenie (koláž, maľba, kresba) • spracovanie vybratého výtvarného diela – reprodukcie na svoj spôsob (citácia), alebo jeho koláž, kombinovanie s iným dielom, rozstrihanie a zlepenie v inej podobe...(roláž, krkváž, alchymáž...) 	<p>4</p>
<p>Hudba a príroda, človek voči prírode - príroda ako partner človeka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • hudba prírody, Zeme, vesmíru základy akustiky; prírodné motívy v hudbe; obrazy a výjavy z prírody v hudbe; pastorálnosť; ľudové piesne o hore, poli, lese, kvetoch, zvieratách; podobne pop. piesne (Balada o poľných vtákoch...); • prejavy života v hudbe: rast, delenie, genetické väzby - hudba národov, rás... 	<ul style="list-style-type: none"> • vedieť rozlíšiť a oboznámiť sa s piesňami a hudbou na výlete, k táboráku, k plavbe loďou, k pobytu pri mori; country; skauti; rituály mimoeurópskych kultúr - privolávanie dažďa v Afrike, vítanie slnka v Číne, černošské spevy o Mississippi...hudba k jazdeniu na koni... • vytvorenie prezentácií v elektronickej podobe 	<p>4</p>
<p>Umenie a gýč</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tvorivé umenie stredoprúdová produkcia, gýč; páčivosť; vkusové preferencie rôznych vekových a sociálnych skupín; manipulácia vkusu reklamou, televíznymi zábavnými formátmi; ľudová pieseň a jej spracovania; dychovka; hudba k reklame; hudobné videoklipy a prezentované hodnoty; hudobné relácie vo verejnoprávnej a komerčných TV z pohľadu konzumu žiakov; vzory správania v hud. videonahrávkach; symbolické reprezentácie kultúry mladých 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznať vzťahy medzi umením a gýčom • vedieť rozlíšiť umenie a gýč • pokúsiť sa vytvoriť skeč, scénu, humorný výstup 	<p>2</p>

Vzory a vlastná tvár	<ul style="list-style-type: none"> • telový dizajn/úprava tváre a účesu, vizážistika, make-up – žiak analyzuje štýl obliekania, účesu a tváre svojich obľúbených hrdinov, hviezd, vzorov a hľadá vlastný štýl; 	<ul style="list-style-type: none"> • realizácia úpravy odevné doplnky; • prezentácia: módna prehliadka, dokumentácia (foto, video), 	4
Výtvarné reakcie na témy vedy	<ul style="list-style-type: none"> • proces v umení/podnety rôznych disciplín/intermedialita výtvarné transpozície fyzikálnych / chemických / biologických procesov 	<ul style="list-style-type: none"> • vytvoriť procesuálny objekt - žiaci analyzujú javy ako napr. zmena skupenstva, kondenzácia, podtlak a pretlak, sublimácia, šírenie a lom svetla, zvuku, magnetizmus, meteorologické javy , elektrické javy... a hľadajú ich vyjadrenie vo výtvarnom jazyku (figuratívne alebo nefiguratívne zobrazenie), 	3

Uplatnenie prierezových tém

V rámci predmetu Výchova umením v 8. ročníku budeme vyučovať

Enviromentálna výchova
 Mediálna výchova
 Ochrana života a zdravia
 Osobnostný a sociálny rozvoj
 Regionálna a tradičná ľudová kultúra
 Tvorba projektu a prezentačné zručnosti

5. Hodnotenie žiakov

V procese hodnotenia v predmete Výchova umením pristupujeme ku každému žiakovi individuálne. Zohľadňujeme jeho individuálne danosti, talent, schopnosti a zručnosti. Vzhľadom na to, že dôležité miesto v rozvoji osobnosti žiaka zastáva rodina, berieme do úvahy aj sociálne prostredie, z ktorého žiak pochádza. Predmet sa klasifikuje podľa Metodických pokynov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov základných škôl. Na základe dohody pedagógov v rámci predmetovej komisie sa v predmete VUM hodnotí nielen výsledok, ale samotný prístup žiaka k práci a proces činnosti. Hodnotenie sa realizuje formou osobného rozhovoru so žiakom, v ktorom učiteľ poskytne citlivú veku primeranú spätnú väzbu, analyzuje spolu so žiakom samotný proces vzniku výslednej práce. Predmet VUM je v záverečnom hodnotení klasifikovaný známami výborný, chválitebný a dobrý, pričom jednotlivé činnosti môže učiteľ klasifikovať aj známou dostatočnú a nedostatočnú, a to v prípade zámerného negovania vyučovacej činnosti žiakom, znehodnocovania iných prác a pomôcok žiakov.

5.1 Metódy hodnotenia

- Hodnotenie pracovnej aktivity
- Slovné hodnotenie
- Priebežné hodnotenie čiastkových úspechov žiaka

5.2 Prostriedky hodnotenia

- Rozbor žiackych prác
- Rozhovor
- Hodnotenie portfólia žiaka

5.3 Kritériá hodnotenia vo vzťahu k výkonovým štandardom

- Práce na výkrese v témach : Obraz v hudbe , hudba v obraze, Portrét spolužiaka, Podnety výtvarného umenia
- Priestorový objekt k téme : Výtvarné reakcie na témy vedy
- Prezentácia Hudba a príroda